

Хэгъэгум иухъумаклохэм афэгушуагь

Хэгъэгүм иухьумакло и Мафэ фэгъэхыгээ мэфэкл зэхахьэу АР-м и Къэралыгьо филармоние щыкluагьэм хэлэжьагьэх Адыгэ Республикаем и Лышьхьэу Къумпыл Мурат, Къэралыгьо Советым — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, министрэхэм я Кабинет хэтхэр, депутатхэр, хэбзэухьумэкл, федеральнэ ыкlyи республикэ къулыкъухэм яллыкluхэр, нэмькluхэри.

Къумпыл Мурат Хэгтэгү зэошхом иветеранхэм, тылым юф щызышлагъэхэм, Улсынгээ Клуачэхэм, тинахыхыжхэм, мы мэфэктыр хэзигтэунэфтикырэ пстэуми игуапэу клафегушуагь. Мэзаем и 23-р тикъэралыгто щыгсауре нэбгыре пэпчь имэфeki шыныкьеу зэрэштыр, мы мафэм тидзэклолхэр зэкээ зэрээрипхыхэрээр кыхихгэштигь. Хэгтэгү зэошхом Теклоньгэ кызыщыдэтхыгьэр ильэс 75-рэ зэрэхьурэм епхыгьеу 2020-рэ ильэсир шилжжмын ыкчи дээштхьум я Ильэсэу зэрэгтэнэфагьэр республикем ипащаа игушигээ кызыхихгэштигь.

шы алъэгъоу къэтэджынхэм, къералыгъом икъеухъумэн мэхъанэу илэр зэхашлэнэм аужырэ ильэсчэм анахъэу тынаэ тетэгъэты. Общественнэ, волонтер Ioшшлэнхэм ахэтхэм, юнармейцхэм япчыагъэ хэхьо, — къыгуагъ Күмпиль Мурат. — Адыгейим щыпсэурэ ныбжыкэхэм ярспублике ихъухъэрэм зэрэлтъипльэхэрэм мэхъанэшхо ил. Аш фэдэу патриотизмэм фэгъэсагъэхэу къэтэджынхэм зилахъышу хэзыльтъхагъэхэр дээ ветеран организациехэр ары. Тарихъ шлэжыр къытфэзыгъанхэу, Адыгейим мамырныгъэрэ зыпкъитынгъэрэ ильчицим фолажи схорам сиизераа

разэр сигүүшүйэ кыышыхээзгээшүү сшлонгыу.

Непэ Урысыем и Уїшыгъээ Klyachéхэм гъэхъягъэу ашынхэрэм Адыгейим идзэкіолхэмни ялахышу зэрэхэлтээр Къум-бич. Мурат изүүчээ.

Суретты A. Гусевым Тырихыгъ.

Зэхахьэм къыщыгушыга-
гъэх ыкы мэфэкыр хэзигтэй-
нэфыкыихэрэм къафэгушуягэх
АР-м и Парламент и Тхъаматэу
Владимир Нарожнэмэ АР-м
иветеранхэм я Совет ипащэу
К1 улдже Аслагиро

Республикам итторческэ купхэм, орэдьигохэм къагъязырыгъэ мэфэкI концертымкIэгофтикабзэр зэфашижыгыгъ.

Г҃ОНЭЖЫКЬО
Сэтэнай.

Депутатхэм апай

Адыгэ Республикаэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ия
46-рэ зэхэсцыгъо мэзаем и 26-м шыгэшт.

Зэхэсигъом зыщахэлтээштхэм мышкыгээльтыгээрээ Ioфыгъохэр ахагъэхьгаа: Адыгэ Республикаам изаконхэу «Чыгулах заулэмэ ягъунапкъэхэм яплан игъэхъазырын тегъэпсыхъэгъэ кадастрэ IoфшIэнхэм анах осэ инэу алъатын алъэкъыщтым ехыллагъ» (Адыгэ Республикаам и Законхэу «Чыгулах заулэмэ ягъунапкъэхэм яплан игъэхъазырын тегъэпсыхъэгъэ кадастрэ IoфшIэнхэм анах осэ инэу алъатын

альэкынштым ехыллагъ» зыфиорэм иа 1-рэ статья зэхъокыныгъэ фэшыгъзэным фэгъэхыгъ», «Социальнэ наймын епхыгъэ зээгэйныгъэмк!э муниципальнэ псэуп!э фондым хэхьэрэ унэхэр зэрэтийнэу зытефэхэрэд гъэнэфэгъэнхэм пae гъот мак!э я!еу цыифхэр зэралтытэрэ шык!эм ехыллагъ» зыфиохэрэм зэхъокыныгъэхэр афэшыгъэнхэм фэгъэхыгъэ законопроектхэм» ятлонэрэу ахэппльэгъэниро: законопроектхэв «Псэу-

шъхъэхэм тэрээзү адэзеклонхэмкээ Io-
фыгыбо заулэхэм язэшшохын ехыллагь»
«Адыгэ Республикаем и Законэу «Вете-
ринарием ыльтэнъюкъюкэ Адыгэ Респу-
бликэм Ioфыгъюхэр щызэшшохыгъэным
ехыллагь» зыфиорэм иположение за-
улэмэ klyачэ ямылжэйэу лытэгъэным
фэгъэхъыгь» зыфилохэрэм; «Адыгэ Рес-
публикаем изаконхэу «Адыгэ Республика-
кэм и Законэу «Бюджет Ioфхэр Адыгэ
Республикэм зэрэщыгъэпсыгъэм ехыл-
лагь» зыфиорэм ия 23-рэ статья ия
4-рэ Iахь», «Адыгэ Республикаем изээгъэ-
шүжь хыкумышхэм яхыллагь», «Мун-
иципальнэ образованиеу «Красногвар-
дейскэ районым» муниципальнэ райо-
ным истатус фэгъэшшохэгъэным, аш-
хэхъаштхэ муниципальнэ образование-

хэр зэхэгжэгъэнхэм ыкИ ахэм ягнунал-
къэхэр гъэнэфэгъэнхэм яхыилгагь»,
«Гъесэнгыгэ Адыгэ Республиком зэра-
щарагьэгъотырэм ехыылгагь», «Чыгум
епхыгъээ Ioффхэр гъэтэрэзигъэнхэм ехыы-
лгагь», «Административнэ хэбзэукъоны-
гъэхэм яхыилгагь» зыфилохэрэм зэхъо-
кыныгъэхэр афэшыгъэнхэм афэгъэхы-
гъэм» ыкИ нэмьыкI Ioфыгъохэм аперэу
ахадлэгъэнэр.

Жуковскм иурам тет унэу N 22-м хэт Залышхоу зэхэсцыгьохэр зыщызэхаж-щэхэрэм сыхьтатыр 9.00-м аш илошшлэн шийрийг эжүүснэ.

**Адыгэ Республикаэм
и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ**

Шэжьымрэ дзэ щытхъумрэ я Ильэс

МЭЗАЕМ И 15. 2020-РЭ ИЛЬЭС. Н 3

Ветеранхэм аналэ атет

Владимир Путиным иунашью-
кіе 2020-рэ ильесыр шлэжым
ыкіи дээ щытхум я Ильесэу
ағъенәфаг. Теклоныгъэр кы-
зыдахыгъэр ильес 75-рэ зэрэ-
хурэм ихэгъеунэфыкын тихэ-
гъэга ишьыпкъэу зыфегъеха-
зыры, Адигеими һофхъабзэхэм
язэхэцэн щырагъэжьаг. Ана-
хъэу тывае зытетын фаехэр
ветеранхэр ары. Непэ ахэм
ящылекіе-псэукэ зыфэдер, япса-
уныгъэ кызвераухъумэрэр, нэ-
мыкіхэми афэгъехыгъэу гу-
щылэгтуу тифэхүүг. Адыгэ
Республикэм заом ыкіи һофшэ-
ним, Улешыгъэ Ключлэхэм ыкіи
правэухъумэкю органхэм яве-
теранхэм я Совет итхаматэу
Күчлэхэ. Адиги.

— Асьян, Советым иЮфишэн анахъэу зыфэ-
гъэзагъэмкІэ, пишьеры-
лъэу ыгъэцакІэрэмкІэ
тизэдэгүүщіІэгъу едгъа-
жъэ тиJонгъу.

жъэ тилюгъу.

— Тиофшлэнкэ анахь шъхба-
лэр тинахыжъхэм ясоциальнэ-
экономикэ фитыныгъэхэр къеу-
хъумэгъэнхэм, обществэм
чып!еу щаубытырэм зыкъегъэ-
этыгъэным, шъхъэк!ефэнсыгъэ

нэмүкі купхэм ахахъэхэрэ — 24-рэ. Ветеранхэр зэрэкощы-хэрэм къыхэкіыкіэ (ябынхэр зышыпсэухэрэм ащэх) мын пчагъэхэр зэхъокыгъэ мэхъух.

— Гүхэктэй нахь мышээми, ветеранхэм мафэ къэс къашэктэй. Ахэм яфэло-фашизмийн эхэр, ящи-кыагчийн эхэр къэралыгъом инэплээгъу ригъэ-кыыхэрэн. Арэүүтэй зэрээштийзээ, ветеранхэм нээлтийн арагчийнтын ишоны Урысыем ишьолтырыбэхэм джыри аацызэшюхыгъэп. Адыгейим а ишоны Урысыем ишьолтырыбэхэм джыри аацызэшюхыгъэп.

— УФ-м и Президент иунашою «Хэгъэгу зээшхом ивете-ранхэм псэүпэ ягъэгъотыгъэ-ным ехүүлгагь» зыфиорэм къыдыхэльтиагъеу 2019-рээ ильэсүм ветеран 873-мэ япсэ-упэ амалхэр нахьышу ашынгъэх, ахэм ашыщэу нэбгырэ 827-р 2005-рэ ильэсүм гээтхапэм и 1-м үүж чээзыум хэуцуагъэх. Чээзыур тлоу гоцгыагъээ 2005-рэ ильэсүм ыпэкэ ыкки аш үүж хэуцуагъэхэр. Аш сомээ миллион 697-рэ пэхүнчагь. Непэрэ мафэм ехүүлэу зипсэүпэ амал нахьышу зышы зышшигъюу Адыгейимкэ ветеран нэбгыри 3-уу къэнагъэм яоф жьонныгъуакэм и 9-м нэс зэшшохыгъэ хьущт. Арышь, а гумэкыгъяар тиреспублике дэгъэзыгъэ шыхь угь.

Джащ фәдәү джыры зы про-
граммә щы! «Дээ къулыкъушәу
фәхыгъэм иунагъо исхәм япсә-
уплә гъәцәкъылгъыгъәнүр» зы-
филорәм къыдыхъельтыатгъәу
икыгъэ ильесым нәбгыре 12-мә-
ячылтә унәхэр афагъәцәкъелжы-
гъәх. Ащ сомә миллиони 2-рә-
мин 200-рә пәлүхъягъ.

афашыным тадэлжэньир ары. Дээ-патриотическэ пүнгээм епхыгъэ йофтхъабзэу республикэм шызэхашэхэрэм зэрэт-фэлтэйкэу тахэлжэе. Анахьэу ДОСААФ-м зэпхынгъэ дытилэу бэрэ кытэджэх. Мары «Вахта Памяти» зыфиорэ йофтхъабзэр щылэ мазэм Мысекьопэ районым ит поселкэу Тульскэм кыышы-рагъажки, мэзаем и 18-м Афы-санго шалгын.

— Ветеран иэбгырэ
тхъапша республикэм
исыр ыкIи сый фэдэ
купхэмкIэ ахэр зэтей-
тыгъха?
— Адыгэ Республика

пстэумкы ветеран 2050-рэ щэлсэу. Мы пчагъэм кыхеу-

нэмүүк купхэм аахьэхэрээр — 24-рэ. Ветеранхэр зэрэкоцынхэрэм къыхэкыкыг (ябынхэрэм чыщыпсэухэрэм ацэх) мыгч пъягъэхэр зэхъюкыгыг мэхъух.

ахэхьэрэ ветеранхэм тхылгээр агъэпсынхэ ишкыглажээ мэлыльфэгүү-жъоныгъок I залуулж мазэхэм къаратышт пенсием дыхэтэү ахьщэ Iэпыгэгүур къафэклошт.

Джаш фэдэү Адыгейим и
Лысьхъэу Къумпыл Мурат
ильэс къэс республикэ бүдже-
тым щыц мыйлькоу сомэ мин-
600 фэдиз тылым йутыгъэхэу
симэджэ хылын хъугъэхэм
апае къетүпши.

— Ветеранхэм япсауныгъэ агъэпытэнымкіл, мединцинэ фэло-фашизмэр икъоу афагъэцкілэнхэм-кіл непэ къинигъохэм яуалыха? Сыд фэдээ гумэкилыгъохь анахь къыхэбгъэшын плъэктыштар?

— Аш фэдэ гумэкыгъохэм тызыщахэтгэгэе уахътэр блэ-кыгь. Тишъольыр ис ветеран-хэм дао ялэу зэхэхтырэп. Мышахътэм ехъулэу республикэм фельдшер-мамыку Іэзэлти 123-мэ тоф щашэ, ильэссыр екынфэлджыри 20 ашынэу агъэнфа. Арышь, районхэм ашылэ ветеранхэмий ишцүйгээ медицинэ Іэплигэгүр игъом арагъээтын диспансеризациер арагъэкүчээсүм хагъетыхэрэп.

Къыхэзгъэщымэ сшоигуь
псаунъыр эр къеухумгъэнымкэ
министреу Мэрэтыкъо Рустем
сыд фэдэ гумэкъытъо (Краснодар
Іэзапіэм клоштхэм, тисымэджэш
члэгъольхъащтхэм, Диагности-
ческэ гупчэм екІолІэштхэм),
етхылыацъэми къызэрэтфигъэ-
цакІерэр, ветеранхэм ынаш-
льэшэу къызэратыригъэтырэр,
Джащ фэдэу тыфэраз Адыгэ-
республике клиническэ сымэ-
джэщым иврач шъхъаэу Чэужы-
Нателла.

— Мы ильэсүм Текло-
ныгъэм и Мафэ нахь
къыхэшэу агъэмэ-
фэкынэу ѹыт. Сыд
фэдэ Йофхъабзэхэмкэл
нахь къагъебашица
жъоныгъуаклэм и 9-р?

— 2020-рэ ильэсыр кызынхыа гъэм кышигэжэйхэгээр йофтхьэбзэ гъэнэфагъехэр мазз къэс республикэм щырагъэ клоокъих. А йофым лъэшэу ынаалтет ти Лышхъэу Күмпүйл Мурат. Зэкъеми гу лъамытагъэ щытэп Урысые акциеу «Мыкло-дыхыныт полк» зыфиорэм хэлэжьэрэ нэбгырэ пчыагъэм ильэс къэс зэрэхахьорэр, мыгын ар нахьыбэ хүщут ыкын юнаар

Союзым и Лыхъужъхэу ыкыл
Щытхум иорден икавалерхэу
Адыгэ Республиком щыщхэм
ясурэтхэр айыгъхэу кырыкло-
щтых. Дзэ техникэр ыкыл ави-
ациер кыхагъэлэжъян гухэль
ял. Ашт епхыгъэ зэдегущылэгъу-
хэр зыхъумэжынымкэ федеральнэ
ведомствэм ти Лышъхъэ
дешыйх. Культурнэ йофтхъэбзэ
игъэклютигъэхэр Мыекъуапэ
имызакъоу, районхэми ашызэ-
хашантых.

— КыйткІэхъухъэрэ
лІэужхэм тарихъыр
аишІенным, тисоветскэ
цІыфхэм лІыхъујсъны-
гъэу зэрахъагъэм
иғешішош уасә фашІы-
ным епхыгъэ Іофтхъаб-
зэу макІэн зэрахъэрэ...

— Адыгэ Республиклөм ивтеранхэм я Советэрэ лъепкъ йоххэмкэ, һэкыб къэралхэм ашыпсэүрэ тильэпкъэгъухэм адыряэ зэпхыныгъэхэмкэ ыкын къэбар жыгъэм иамалхэмкэ и Комитетэрэ ягууэкыкыкэ Адыгейим щыщхэу Сталинград заом хэлэжьагъэхэм ацлэхэр зыттехэгэе Шэжжэ тамыгъэ Волгоград щыи мемориальнэ комплексэу Мамаев курган тырагъэуцонзу ары. Мы гухэльым къыдьыригъештагь республикэм ипащэ ыкын ащ епхыгъэ йохыгъохэр зэшүүхигъэх. Москва тхылхээр къызэрикыжхэу, Шэжжэ тамыгъэр тырагъэуцощт, ащ итеплъэ хязыр, саугъэтыр ашы.

Іэштынэ Сусан.
Сурэтэм итхэр: Къуаджэ
Асьлан; Шэжь тамыгъэу Ма-
маев курган тырагъэуцощым
итеппъ

Шэжьымрэ дзэ щитхъумрэ я Ильэс

Дэгужье лакъом заом иахышоу хишыхъагъэр

(Икэух).

1038-му саперному полку 295-го саперного дивизиона было дано задание командованием наступать за большим Тахманом, где находился противотанковый ров противника, мешающий проходу наших танков. Лейтенанту Дагужиеву вместе со вводом было приказано наступать в этом направлении и занять противотанковый ров. Приказ лейтенанту Дагужиеву выполнен. Для прохождения наших танков, ров был засыпан землей. За выполнение приказания командования считаю достаточным представлению его к правительенной награде, медалью «За Отвагу» 09.10.1943г.

Аш фэшхъафэу Хэгъэгу заашхом иорденэу апэр шуашэ зилэр, медалэу «За победу над Германией», аш нэмийкхэри кылэжкыгъэх.

Мы заом хыльзай кыщаулагъ, щэу кытефагъэм ыблыгъ ыгъэшхъэшхъагъ. Госпиталым өмчэхэдээс фэхыгъэх. Анахыкъэ дэдэу Молыд ипсауныгъэ заом клонэу хуульэп. Клэлэгъаджэу иоф ышлагъ.

1944-рэ ильэсийн, кымафэм зээ мэшуае джыри хыльзай кыщаулагъ. Госпиталым зыщелэзэх нэүж Кьюхэпэ (Западнэ) Украинах Ходоровскэ военкоматын агъекулагъ, бандеровцэхэм лашэр аригъэтийнэ. 1947-рэ ильэсийн нэс военкоматын иоф щишлагъ. Ходоровскэ унагъ щишлагъ, псеуплэкъ ашт къэнагъ. Аш дэт спиртыши заводын къэрэгүлэхэм яхьаматэ иоф ышээз, 1948-рэ ильэсийн Киев директор курсхэм агъакули, ар кызызехым, къалэу Садково дэт спиртыши заводын тхьаматэ фашы, 1959-рэ ильэсийн нэс иоф ышлагъ. А ильэс дэдэм псеуплэкъ Черкесскэ къэклохъагъ. Дэгээши заводын цехым ихьаматэ иоф щишлагъ.

Иуэлэжхээр кызызкэрыжыхи, 1964-рэ ильэсийн, жьоныгъуакъэм и 22-м идунах ыхъожыгъу. Еджэркуа щагъэтылыжыгъ.

ДЭГУЖЬИЕ Хяджэбий Былэ ыксыу

1907-рэ ильэсийн къэхъугъ. Дэгужье Былэ иунааго нахь нэжж-лужэу куудажэм дэсхэм къашэхын дэгью. Былэ зэкэми аэрэ трактористхэм ашыц. Ятэ игъогу икалэхэри рукуагъэх. Анахыкъэ Хяджэбий хялэлэу колхозын иоф щишэштэй, трактористыгъ. 1941-рэ ильэсийн фронтын куагъэ. Заом имашо хэтэу тишихъафитыгъэ кыттихъумагъ, ильэситфэ зэуагъэ. 1941-рэ ильэсийн ибэдээгэй мазэ щегъэжхъагъэ юныгъо мазэм нэс пулеметчикэу я 994-рэ щэрыокто полкын хэтэгъ.

Юныгъо мазэм щегъэжхъагъэу тигъэгъээз мазэм нэс я 89-рэ кавалерийскэ полкын кавалеристэу хэтэгъ. Тигъэгъээз мазэм, 1941-рэ ильэсийн щегъэжхъагъэу жъоныгъуакъэм, 1945-рэ ильэсийн нэс мастер-монтажникуу я 249-рэ танк полкын хэтэу заор аухыгъ. Тлогъогъо 1941-рэ ильэсийн куагъагъ. Иулагъэхэм госпиталым зыщялэхэм ыуж Челябинскэ дэт тракторнэ заводын агъакули, фронтын пае тракторхэр ашыгъэх, заом щыкъутагъэхэр агъэцэкъэхынштыгъэх. Аш раши Китай гунаакъэм щыкъогъэ заом хэлэжхъагъ. 1946-рэ ильэсийн икъоджэ гупсэ къэлэжкыгъ.

Бгэхэлхээр пчагъэ кыфа гъэшшошагъ, ахэм ашыц «За победу над Германией». Заом кызызкэхым мамыр иофшэними гъэхъэшхъагъэр щишгъэх.

Хяджэбий ышнахыкъэхэу Джамботрэ Амэрбийрэ пый мэхъаджээм эзахээс фэхыгъэх. Анахыкъэ дэдэу Молыд ипсауныгъэ заом клонэу хуульэп. Клэлэгъаджэу иоф ышлагъ.

ДЭГУЖЬИЕ Гощым (Сар) Шъалихъэ ыпхъу

1922-рэ ильэсийн Еджэркуа кызызкэхъугъ. Еджаплэр кызызехым Мыецкуюэ медицинэ училищым чэхъагъыкъи дэгью дэдэу щеджагъ. Иофшэнри ригъэжхъагъ. Пшээшэе ныбжыкъэм ыгу етыгъэу иоф щишэштэй, мамыр сэнэхъатын рулахъэштэй, щылэнгъэм гъогоу щылхыриштиштэй зэрэтеуцоштэй зыфи гэхъазырыштэй. Ау ятлонэрэ дунээ зэошхом имэшо лыгъэу нэмыц фашистхэм кызызкэгъянагъэр ошэлдэмышшэу ишигэныгъэ кыхъэхъагъ. Унэм исышүүгъэп, льэу тхыль ытхи, аэрэ мафэхэм заом дэкъигъ. Ильэситфэ зэуаплэм үтүгъэ, зээ мэшуае тичыгу щыжъагъэр гъэклюсэгъэним Сарэ иахышуши хишыхъагъ. Госпиталхэм медсестра ашылэжхъагъ, операционэ сестра щытагъ. Джаш

тетэу Пятигорскэ госпиталым иоф щишээз ышинахыжъеу Аминэ улэгъэ хыльзэхэр тельхэу кычыч! эфагъ. Иулагъэхэр окыжыфэхэкъэ ынаэ тетыгъ.

Сарэ игукъэкъыжхэм ашыц дзэклолт иулагъэу госпиталым кычыч! афэхэрэм яшазымхэм алтакъохэр ары ибэгъхъагъэхэу, улгъэхэу, щазымэр зээлгэхэу лъакъор кызызрахыкъэ, хамалыур иулагъэм кыхъэтэхъеу, шүнкэ ежагъэу кызэрэлэхъо. Ахэр агъэхъужынным, псынкэу альакъо тырагъэуцожынхэм фэбанэштэгъэх. Тисоветскэ цыфхэр посемблэхъэу фашистхэм апэуцужынхъэ. Тицыфхэм агуи, аклыачи зэлтэйсэйжъеу, зедэлэхъэзэ, заом иулагъэхэр агъэхъижыгъ. Ахэм ясатырхэм Сарэ ахэтэгъ, Польшами нэсигъ.

Шхъэгъусэу фэхъущт щыкъ Аскэрбий заом щылукъагъ. Лейтенант званиер илэу заом кытхэхэхъыгъ. Бгэхэлхээр пчагъэзэ ыгъэгъу къагъэдэхъагъ. Ахэм ашыц бгэхэлхэхъеу «За победу над Германией».

Заом кызызкэхым, Кошхэблэ сымэджэцым акушеркэу ильэс пчагъээрэ иоф щишлагъ. Пенсием зэктэми бэрэ иоф щишэхъагъ. Ишитхуу аригъэдэгъ.

ДЭГУЖЬИЕ Шумах Былао ыксыу
1917-рэ ильэсийн къэхъугъ. Клэлэ Ыэтахью почтальону иоф щишэнэу ригъэжхъагъ. Үнүбжыкъи кэхэхэхэй, дээм къулыкъу шихынэу куагъэ. Аш щылэнэ заор къежьагъ, фронтын куагъэ. Къалэхэу Ростов, Новочеркасске ашыкъогъэ зэошхом Шумахэ ахэлэхъагъ. Мэкуогъу мазэм щегъэжхъагъу юныгъо мазэм нэс 1941-рэ ильэсийн тло куагъагъ. Ятлонэрэд улэгъэ хыльзагъ. Иджагьбу блыгъкъ щэ кытефи, зэхигъэшхъэшхъяацэ. Къалэу Омскэ дэт госпиталым чыфи,

мээ пчагъээрэ щелэзагъэх. Пыблэнагъэу кыхъэфагъэм пае

къэралыгъо наградэхэр кыфагъэшшошагъэх. Ахэм ашыц бгэхэлхэхъеу «За победу над Германией».

Сэквэтныгъэ илэу икъоджэ гупсэ кызызгээзэжын, иоф ѿмышшэу зы мафи щысыгъэп. Еджаплэр кызызехым Мыецкуюапэ кули, бухгалтер курсхэм ашеджагъэу щытагъ. Почерк дэхэ дэдэ илагъ. Къоджэ Советын секретарэй чэсигъ, нээжүм Советын ихъаматэу ильэсийн иоф ышлагъ, МТФ-м ишацэу ильэс залуэрэ щытагъ, мэзпэсэу лэжьагъ, аухыре ильэсхэм Кошхэблэ гъомылэхъэш комбинатын үхажыи, заготовительхэм ялшхъэтетэу пенсиею икофэки, пенсиею зэктэ ужими иоф ышлагъ.

Гэшшэгъоныр, заор заухыгъэр ильэс 48-рэ хуульэу хэку сымэджэцым зычиафэм, Омскэ госпиталым кышилээзэгэе врачым кызэришэхъгээр ары. А бзыльфыгъэр псеуплэкъэ Мыецкуюапэ къэлэхъыгъеу, сымэджэцым врачэу үтэу кычэхъыгъ. Шумафэ бэрэ заом хэтийнэу хуульэп иулагъэхэм апае, ау а охтэ кээхъем фашистхэм лыхъуяа зэуагъэу апэуцужыгъ, Теклоныгъэр къэгъэблэгъэгъэнимкэ ылэхъирээр ышлагъ.

ДЭГУЖЬИЕ Щэбан ЗэхэкI ыксыу

1913-рэ ильэсийн къэхъугъ. Клэлэ Ыэтахью колхозым щылэхъэнэу ригъэжхъагъ, апэ хэхъагъэхэм ашыщиц. Тракторым тесэу жуагъэ, пхагъэ, лэжьыгъэр үүхийгъ. 1942-рэ ильэсийн заом үхажыи. Шышхъээу мазэм щегъэжхъагъу чээпьюгъу мазэм нэс я 118-рэ Ѣэрэокто полкын хэтэу зэуагъэ. Улэгъэ хыльзай тельэу гээрэу аубытагъагъ. Кызыалэхъэхъыгъ, икуудэх къэлэхъыгъ. Ау хабзэм «изменник Родины» пильхы, я 58-рэ статьямкэ илоф алуу, ильэс 25-рэ тиралхыи агъэтэйсигъагъ. Ильэсигбэй чэсигъэу, амнистиер кыдэки, 1955-рэ ильэсийн ыкэм къэлэхъыгъ.

Пенсием икофэ колхозым халалэу щилэхъагъ.

ДЭГУЖЬИЕ Сэфэр Мустафэ ыксыу

1913-рэ ильэсийн къэхъугъ. Заор къемыжъээз унагъо ышлагъ, щылсунэу къалэу Tlyapsэ клохъагъэ. Апэрэ сабийри аш кытхэхэхэй, зыфи гэхъазырыштэй. Ау ятлонэрэ дунээ зэошхом имэшо лыгъэу нэмыц фашистхэм кызызкэгъянагъэр ошэлдэмышшэу ишигэныгъэ кыхъэхъагъ. Унэм исышүүгъэп, льэу тхыль ытхи, апэрэ мафэхэм заом дэкъигъ. Ильэситфэ зэуаплэм үтүгъ, зээ мэшуае тичыгу щыжъагъэр гъэклюсэгъэним Сарэ иахышуши хишыхъагъ. Госпиталхэм медсестра ашылэжхъагъ, операционэ сестра щытагъ. Джаш

1945-рэ ильэсийн нэс я 45-рэ артиллерийскэ бригадэм хэтэу зэуагъэ.

Сталинград щыкъогъэ заом нахь къин зэрэ Хэгъэгъу зэошхуу кыхъэхъыгъэп. Нэбгырэ миллионитум ехъу а чылпэй щыфэхъыгъ. Сталинским иунашьюу «Город не должен быть сдан противнику» агъэцаклээ, шышхъээу мазэм 1942-рэ ильэсийн щегъэжхъагъу мэзэе мазэм 1943-рэ ильэсийн нэс къалэр къаухумагъ. Мэфэ шытлум

къыкъоц нэмыц миллионирэ ныкъорэ а чылпэй щыфэхъыгъ. Ау сид зашшэми, тидзэхэм Сталинград арагъэштагъэп. А сатырхэм ахэтэгъ Еджэркуае икэлэ пыгъэу Дэгужье Сэфэр. Щынэ зыфалорэр ымышшэу, щылчым хэшхъыгъ мы къалэр плонэу, пхъашэу, цыфыгъэ, зэфагъэ, шылпкыагъэ хэлэу зэуагъэ.

Сэфэр зээ мэшуае хэтэу километрэ мин пчагъэ ыкыгъ. Венгрии шхъафит зышхъыгъэхэм ахэтэгъ, Австралии нэсигъ. Илэгъэ ин ишхъяацэ «За оборону Сталинграда», «За взятие Будапешта», «За взятие Вены», «За победу над Германией» зыфиоххуу кыратыгъэхэр.

Сэфэр инасып кыхъи, ильэситфэ зэзаом уж, псаоу къэлэхъыгъ. Ильэс пчагъэри халалэу колхозым щилэхъагъ.

ДЭГУЖЬИЕ Сурэт. Еджэркуай.

Уасэ фашы

Цыфым сый фэдэ сэнэхьат кыхихыгъэми, ежь Тхъэм кыхильхъагъэу ыгуукэ зыфэщаагъэм зыфегъээжы.

Шэуджэн Инвер эконо-
мист сэнэхьатыр зэргийг-
тэти, ильээс зэкэлтүүклю-
хэм лъэнүүкъо зэфэшхъяф-
хэмкээ lof ышлагь. Апэрэ
усэхэр ытхынхуу зыргея-
жьэм ильээс 40 ыныбжыгь.
Иусэхэм щылэнгыгэм ильэ-
ныкъо зэфэшхъяфхэр
кызызлэхуабытих, Адыгэ-
им, шүлтэгүүм афэгье-
хыгыгъэх, философие гу-
пшицыс зыхэл усэхэри
мымаклэу илэх. 2018-рэ
ильээсүм зэхэулытгээ
усэхэр зидэт тхыл्यэу
«Звезда упала на ла-
донь» зыфиорэр кыди-
гъэцкыгь. Мыщ кыздэмы-
хэгээ усаклахари илэх

үсэ цылкүхэр ытхыхэу
ригъэжьагь, ау аш ишьып-
кыаплэ рихывлагьэп. Нэй-
жым инэуасэ горэм кы-
зэрэриуагьэм тетэу усэ-
хэр Интернетим исайт
зэфэшхъяфхэм кыриг-
тэхьагъэх. Ашыгүум ежь
зэрэмьигугьагьэу ар бэмэ
агу рихыгь ыкли кыифа-
тхэхэурагъэжьагь, иусэхэр
нахыбэу кыригъэханхэу
кыыклэлтэуцтгыгъэх. Аш-
ыуух Инвер иусэхэм ахи-
гъэхуягь ыкли зэпбу имы-
лэу сайтым кырилхъэ-
щтыгъэх.

Аш үүж охьте тлэкүү
тешлэгээ инасып кыыхи,
Мнектуулда дат тхынч тэ-

Хээгээр усакэхэрийн илэх. Инвер 1970-рээ ильээсүм мэзаем и 22-м Краснодар кыышыхууга, иунальооки аш щэпсэу. Зэшицмэ ежыр анахыжь. 1986-рээ ильээсүм Краснодар дэт гурыт еджап!эу N 56-р дышье медалькэ кыуухыгь. Краснодар политехническэ институтын иэкономическэ факультет чахы, дэгүү дэдэү щеджагь. Зэльаш!эрэ профессорэу Клэрэшэ Мирзэкъянэ рильтэджаагь, непэ кызынсэгийгэм аш

шуккэ игугъу ешы.

— 2007-рэ ильэсүм унэе псөөльзэш компанийн кызылусхыг ыкли аш сиррипашаа мы мафэхэм анэс тооф сшлагъэ. Поэзиер класэу сицшиэнэгээ кыххэхьагъ. Цыфхэм ильэс 15 — 20 аныбжье тхэнэу рагажъэ, сэ ильэс 40-м сыйкызехъур ары нылэп усэхэр стхинэу зысыубла- гъэр. Къэшлэгъуае арэущтэу зыккэхъугъэр, щылэ- ныгъэ гьогоу къэскүгъэм ушетынэу сигъашыгъэхэр арыштын аш льласэ фэхъу- гъэр.

— Усэ тхыным ишъэф- хэм зашыгзэгъуаазээ, аш хэшлэхэд физилэх тхаклохэу Краснодар, Мые- кьюапэ адэсхэм улчлэхъэгъу сафэхъу. Ылэ сильти- клотэним фэшлэхэнэ аш тэгээгэтийн фээ льэнин- къохэм сацаагъэгъозагъ. Ахэм льэшэу сафэрэз. Сыгулкэ льэшэу сиғэягъ Ишлээсэнэгъэхэд зыхэль усэхло цэргээлээ сихуунэу. Ау сэ сиэрэфаем фэдэу ситворчествэ бэмэ анаэ тирадзагъэр сфероштэп. Джащыгъум зыими сицши- мигуугъэу, сэр-сэрэу зысы-

Инвер кызызэрилогатъэм-
кэ, апэ сатырипл хурэ
мый угээу, сер-серэу зысы-
уштэйжынэу исхүхьаг. Апэрэ гъэхъагъэхэр 2017-

рэ ильэсүм сүйгэх.
Краснодар кыышыдэкүрэш
гъэзетэу «Аргументы и
факты ЮГ» зыфиорем
усэхэмкэ ыкти прозэмкэ
шьольыр зэнэкьюкоу зэ-
хищаагьэм сыхэлжкы, те-
кнонгъэ кындэсхыг.

Аш нэмүкің 2017-рэйтэсүүм кыышегъэржыгъа 2019-рэйтэсүүм нэс дундаж нээж литературнээ фестивальхэм лауреат, джашил фэдэу 2019-рэйтэсүүм зэльшашэрээ краевийн шүүхъяфтынчуу «Триумф-2019» зыфиорэм номинант аячны хүгъ. Усаклоу, публицистэү, сатирикэу ыкын зээдээжилаклоу Николай Шамсутдиновын ригъэблагын, 2019-рэйтэсүүм къаланы Тюмень щыклогъэ Урысын литературнээ фестивалэу «ЛиФФТ» зыфиорэм Адыгейим ыкын Краснодар краим ацэктээ адыгэ усааклоу Шэуджэн Инвер хэдэжьагъ. Аш Урысын ыкын

Іәкілб қъералхәм къары-
қығъе усаклохәр, проза-
икхәр, драматургхәр, пуб-
лицистхәр ықлі литерату-
нә критикхәр, нәбгыре
200-м ехью, къеклонлағъәх.
Къэлөгъян фәе, ильясипл
хъугъеу мы фестивалыр
зәхащә ықлі адыгәхәмкә
Шәуджән Инвер ары ап-
рәу аш хәләжъагъәр.

зәхещәх, шіухъафтынәу
итхылт ареты.

— Краснодар дәт мә-
къумәцтүнни университетының
ренәу сыйдәлажъә, аш щы-
зәхащәрә литератураның
Іофтыхъабзәхәм сарағъәблә-
гъә ықлі сигуапәу сахәла-
жъә. Литературән кружок-
кым хәт студентхәм гүшү-
Іәгъу сафәхъу, сиусәхәм-

Джащ фэдэү усаклор социальне проектхэм кэлшакло афэхь угъэу творческэ зэхахъэхэр зэхещэх. Ашкэ мурадэу илэр кыткэхъухъэхэрэ пэлэужжэм тхыльым уасэ фашIэу, ашлогъэшлэгъонэу пүгъэнхэр ары. Аш фэдэ зэхэхьэ 15 фэдиз къалэхэу Краснодар, Мыекуапэ, поселкхэу Яблоновскэм ыкIи Адыгейкэм ащицэхища-гъэх. КIэлэеджаклохэм зэдэгүшлэгъу гъашлэгъонхэр адишыгъ, тхыльэу заджэхэрэм, яklасэхэм атегүшыгъа гъэх. Ежь иусэхэми нэйуасэ афишыгъэх. Аш нэмыкIэу усэ къеджэ-нымкэ зэнэкъоцу цыкликхэр кIэлэеджаклохэм афы-
уу, зафуу, зафуу, са-
сыкъяджэ. Я V-рэ Урысын
литературнэ фестивалэу
«ЛифФт» зыфилоу мыгъэ
Москва Ѣыклощти сыхэ-
лэжжэнэу сырагъэблэгъагъа
Ар сэргээ зымыуасэ Ѣылэп-
— elo Инвер.

Усаклом кызызэриуягъэм
кIэ, мы мафэхэм ыныбжж-
ильэс 50 зэрэхъугъэм фэ-
гъэхъыгъэ игъэкитогъэ-
пчыхъэзэхъэшко, концерт
зэхищэнэу зыфегъэхъа-
зыры. Ашкэ пшъэрылт
шъхьаэу илэр зэльашIэрэз-
урсые усаклохэр Красно-
дар кыригъэблэгъэнхэу
ахэм ятворчествэ къэлэ-
дэсхэр нэйуасэ фишынхэу
арых. МэфэкI тохтхъабзэм
поэзиер, усэхэр зикласэ-
хэр зэкIэ кыригъэблэгъэ-

штык. Инвер кызызэрхигъэ-
щыгъэмкіэ, анахь шыхаалу
штыр кызыыхекігъэ
адыгэ лъэпкым идэхагъэ,
ишэн-хабзэхэр хъаклехэм
аригъашыныр, апигохы-
ныр ары. Ар кыыдильти,
пчыххэзэхахъэу зэхищ-
штым адыгэ къашъохэр,
я Союз сыхэхъанэу. Усе-
хэр зыдэт сиятлонэрэ зэ-
хэубытгъэ тхыль сыйдэла-
жье, ар кызыидэкікіэ,
союзым сыхэхъан слъэ-
кыщт. Аш ыуж прозэм
ылъэныкъоки зысыушты-
нэу сыйфай, кызыздэхъунэуи
сэгүгъэ, — elo Инвер.

Цылмээдээс Кашалыкхэр, орэдхэр, лъэпкъ Іэмэ-псымэхэр хигъяахгэй. Мы мафэхэм аш ишьын-къэу зыфэгъяахзыры.

— Тъэзетыр къызифээзъэфедээз, мы есхыжжээ тъэ тофыр зыштоғьаштэгъонхэу, лъэкі зилэхэу, бизнесменхэу ыкін меценатхэу литературнэ поэтическэ зэхэхъэшхом изэхэшэн епхыгъэу тоф къыздээ зышлэнэу фаехэм зафээзъязэ сштоигъу. Сызщытхъужынэу сыфаеп, ау усэхэр зыдэт тхылхэр къыдээзыгъэкыгъэу, творче-

